

Babyuk L. The attitude of Soviet Ukraine women to the antireligious campaign of the 20-ies of the XXth century

It discussed the attempts of the Soviet authorities to transform the religious consciousness of the female population and form a new image of the «Soviet woman». Special attention is focused on the methods of antireligious policy of the Soviet government. Also it is shown the relationship of women to the anti-religious campaigns of the Soviet regime, the growth trend of religiosity of women. It is based on a comprehensive analysis of the sources clarified the main consequences of the anti-religious policy of the Soviet government. The research established the position of the female population in respect of anti-religious propaganda, arrests of priests and closing churches.

Keywords: women, religion, propaganda, campaign, Church, NEP.

Одержано 21.02.2017

УДК 94(=161.2)+(=162.1) «192/193»:327.2 (47+57)

Оксана Таранон
(Переяслав-Хмельницький)

**УКРАЇНЦІ І ПОЛЯКИ В УМОВАХ РАДЯНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ
1920-1930-х рр.: ЦІННІСНІ ВИМІРИ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ НАСЛІДКИ**

Українці і поляки, які стали союзниками в боротьбі з більшовизмом у 1920 р., рівнозначно зазнали терору на національному ґрунті в період 1930-х рр. Приватновласницький світогляд та національні пріоритети не вписувалися в шкалу більшовицьких цінностей і стали причиною масового терору проти обох народів. Серед засобів репресій на національному ґрунті була фальсифікація органами ДПУ справ, пов'язаних, начебто з націоналістичною діяльністю. Вони розгорталися за схожим сценарієм і мали спільну мету – репресії національно-свідомої частини суспільства та масова денаціоналізація населення. Національні репресії сформували напівусвідомлене прагнення представників національних спільнот «завуалювати» свої етнічні особливості, максимально асимілюючи в іноетнічному середовищі.

Наслідками російсько-більшовицької імперської експансії для українців і поляків стали гоніння на національні культури, посилення русифікації, депортації, розкуркулення, розгубленість і страх, втрата соціокультурних орієнтирів, ціннісних установок, розмивання національної ідентичності та асиміляція в радянському російськомовному середовищі.

Ключові слова: українці, польська меншина, тоталітаризм, репресії, національна ідентичність, денаціоналізація.

Історично склалося, що українці і поляки виступали антагоністами на багатьох етапах історії, у процесі взаємовідносин двох сусідніх народів. В умовах радянської репресивної політики обидва етноси опинилися в умовах виживання. Репресії за національним спрямуванням мали спільну мету – денаціоналізацію і створення на російськомовній основі єдиної спільноти під назвою «радянський народ». Наслідки денаціоналізації для цих народів були теж подібними – розмивання власної ідентичності, нівелювання національних особливостей, маргіналізація соціокультурного простору.

Проблеми становища національних меншин в Україні 1920-1930-х рр. привертають увагу дослідників. Вивченням різноманітних аспектів історії поляків в УСРР займалися як українські, так і польські історики [6; 1; 16]. Подальшого дослідження потребують проблеми соціокультурних, ментальних наслідків радянської імперської політики уніфікації та репресій щодо українців, поляків та представників інших національностей у Радянській Україні.

Метою даної статті є аналіз становища українців і поляків на теренах УСРР в умовах радянської політики терору і денаціоналізації та їх соціокультурні наслідки для обох народів.

Союз Пілсудського–Петлюри, скріплений умовами Варшавського договору 1920 р., означав відмову уряду Ю. Пілсудського від територіальних претензій щодо України, визнання за УНР Наддніпрянської України, окупованої більшовицькими військами, проголошував армію

двох держав союзниками у спільній боротьбі проти більшовизму. Українсько-польський військовий альянс зумовив чисельні втрати радянських збройних формувань на Західному фронті [7, с.396-397]. Перемога дісталася Червоній Армії дуже дорого (військові втрати, дезертирство, виснаження, хвороби), про що в подальшому більшовики нагадали представникам національно-патріотичних кіл як українського, так і польського суспільства.

Союз Директорії УНР з Польщею і спільна боротьба проти Червоної Армії зумовили формування образу спільного ворога «робітничо-селянської держави», уособленням якого були очільники цих держав – Ю. Пілсудський і С. Петлюра. Радянська ідеологічна пропаганда формувала образ Петлюри як прислужника буржуазної Польщі і представника панського світу. 2 липня 1920 р. член Революційної військової ради Західного фронту та радянський партійний діяч В. Затонський, хизуючись радянськими перемогами на польському фронті, тим, що червона кіннота по дорозі в Житомир вирубала більше 8 тис. поляків, іронічно писав, що пан Пілсудський всерйоз взявся за більшовиків, ще раніше він «витяг для цього із якоїсь варшавської таверни голодранця Петлюру, велів його вмити, причепурити, назвав гетьманом і гордо заявив на увесь світ, що він іде «самовизначати» Україну, допомагати українським робітникам і селянам визволятись від власної радянської влади» [13, арк.122]. Протиставляючи радянські класові цінності буржуазним, Затонський іронізував, що у Пілсудського армією керують німецькі і австрійські офіцери, французькі генерали, сам він людина вчена, тому йому не важко «надурити» робітничо-селянську армію, якою керують «вахмістри», типу Будьонного. «Доводиться терпіти. Будемо «на своїх помилках» вчитися. А там уже в Варшаві розберемося, як це нас пан Пілсудський одурачив» [13, арк.123], – зухвало відзначав партійний лідер. У його риториці відчувається і класова зверхність, і фанатична віра у всесвітню революцію, і зневага до національно-державницьких устремлінь народів, що звільнилися після падіння двох імперій.

Тому репресії початку 1920-х рр. були спрямовані як проти учасників українських національно-визвольних змагань, так і польської національної меншини в Україні, вони мали етнічно-релігійне і політичне спрямування. Особливе місце в цій хвилі репресій зайняло духовенство. Згодом, під час масового терору 1930-х рр. полякам пригадали антирадянську боротьбу 1920 р., у сфабрикованих судових справах проти представників польського духовенства, їх часто пов'язували з «Польською Організацією Військовою» (ПОВ), звинувачували в створенні ще 1920 р. контрреволюційних організацій тощо [4, с.266].

Політика непу і українізації дещо стабілізувала соціально-економічну та національну ситуацію в Радянській Україні. До лав КП(б)У влилися представники лівих українських партій, поступово до співпраці з більшовиками переходила українська інтелігенція, хоч щирої довіри між національними кадрами та партією так і не було досягнуто. З другої половини 1920-х рр. з'явилися перші тривожні дзвіночки в офіційній національній політиці, пов'язані із розгортанням кампанії проти наркома освіти О. Шумського та прихильників українізації. Залишалася напруга на міжнародному рівні, що змушувало керівництво СРСР лавірувати між внутрішніми потребами і зовнішніми викликами.

Після воєнного перевороту в Польщі 1926 р. до влади у Варшаві повернувся Ю. Пілсудський. На Волині він призначив губернатором колишнього петлюрівського міністра Г. Юзевського, який проводив політику «дзеркального відображення радянської українізації: підтримував українські школи й інші інституції». Це мало стати прикриттям шпигунської мережі у «Великій Україні». Шпигунами часто були українці-петлюрівці, яким Пілсудський надав притулок як союзникам і які мали підготувати ґрунт на випадок війни між Заходом та СРСР [2, с.35-36]. За інформацією НКВС, українські селяни в разі війни покладали надії на повернення Петлюри, а після його вбивства 1926 р. в Парижі – на Пілсудського [2, с.36].

На початку 1930 р., коли українських селян почали заганяти в колгоспи, в Україні почала назрівати хвиля повстань, національний вимір яких сильнішав по мірі наближення радянсько-польського кордону. На той момент НКВС майже повністю ліквідував польську шпигунську мережу, частину перевербувавши на свій бік. Історик Я. Грицак стверджує, що Ю. Пілсудський мав надію повторити похід на Київ 1920 р., однак цей план не було реалізовано. Але ці події посилили підозрілість Сталіна щодо українських та польських націоналістів [3, с.34]. «Спонтанний» голод 1931-1932 рр. та підозри Сталіна, що українські та польські агенти

просочилися у керівництво радянської України, котре чинило спротив завищеним планам хлібозаготівлі, очевидно підштовхнуло до організації штучного голоду 1932-1933 рр. [3, с.34].

Потяг поляків до приватного господарства та належність до римо-католицької церкви стала черговим фактором радянського наступу на поляків на початку 1930-х рр. З 1934 р. розпочалася ліквідація національних районів, потім національних рад, культурно-освітніх закладів, далі пішли арешти і судові процеси. Поляки в Україні зазнавали поневірянь і голоду під час голодомору 1932-33 рр., розкуркулення, створення колгоспної системи, піддавалися репресіям [16, с.160-165]. Серед соціокультурних стереотипів громадян, які підпадали під сталінські репресії, Л. Цибуленко визначає наступні: 1) етнічний – неблагонадійними виступали цілі етноси, в тому числі поляки. Ставлення до Польщі, як до ворожої фашистської держави обумовлювало відповідне ставлення до поляків в радянській країні; 2) соціальне походження – знищенню підлягали «чужі» класи, особливо носії приватновласницького світогляду; 3) приналежність у минулому до ворожих армій; 4) релігійність і належність до певних конфесій; 5) місце народження, родичі за кордоном та ступінь зв'язків з ними – любов до малої Батьківщини розцінювалася як націоналістична діяльність, пропаганда буржуазного, фашистського способу життя; 6) належність до розкуркулених, «лишенців», обмежених у політичних правах. Всі ці категорії потрапляли у розряд потенційних ворогів [16, с.166-168]. Дослідниця цілком слушно підсумовує: «... радянська влада виглядала як мстива, не пробачаючи минулого своїм громадянам, яке йшло всупереч її уявленню. ... Культивувався закритість суспільства, відсторонення, ізоляція від демократичного світу, дозоване владою спілкування з ним. Усе, що не вкладалося в ці межі, підлягало винищенню» [16, с.168]. Додамо, що остракізму піддавалися і діти представників суспільних прошарків, які не вписувалися в рамки радянської ціннісної шкали, а під окреслені соціокультурні стереотипи масових репресій рівнозначно потрапляли як українці, так і представники інших етносів в УСРР.

Серед засобів репресій на національному ґрунті була фальсифікація органами ДПУ справ, пов'язаних, начебто з націоналістичною діяльністю. Досить схожими видаються дві сфальсифіковані справи – Спілки Визволення України (СВУ) і Польської Військової Організації (ПВО), які показують типовість схеми нищення українського і польського націоналізму.

Праобразом сфальсифікованої ДПУ в 1929-1930 рр. Спілки Визволення України був Союз Визволення України (СВУ), заснований у серпні 1914 р у Львові емігрантами з Наддніпрянської України, який з вересня 1914 до 1918 р. діяв у Відні. Лідери Союзу виступали оборонцем політичних і соціально-економічних інтересів українців Російської імперії і головною метою вбачали побудову Української держави, роблячи ставку на поразку Росії у I світовій війні. Займалися інформаційною і дипломатичною роботою, спрямованою на визволення України, популяризацію ідеї української державності [8, с.234-235].

Сфальсифікована ДПУ Спілка визволення України (СВУ) – справа про «контрреволюційну організацію» на чолі з віце-президентом ВУАН С. Єфремовим, що нібито існувала в УСРР з 1926 р. і об'єднувала довкола себе антирадянську інтелігенцію, діячів УАПЦ та представників куркульства, які прагнули повалення радянської влади в Україні та відторгнення УСРР від СРСР. Як було указано, її пов'язували з однойменною емігрантською організацією, петлюрівським закордонним центром, що визнавав себе урядом УНР. У 1930 р. на лаві підсудних опинився науковий цвіт нації, лідери та учасники національно-визвольних змагань 1917-1920 рр., національно свідомі інтелігенція. За деякими підрахунками під час та після проведення справи СВУ було заарештовано, заслано і знищено близько 30 тис. осіб. Цією справою ДПУ УСРР підводило базу для наступних тотальних погромницьких акцій, що масово почалися 1932-33 рр., коли Й.Сталін вирішив остаточно покінчити з українізацією [10].

Польська Військова Організація – це воєнізована громадська структура поляків, створена у Варшаві в серпні-жовтні 1914 р. за ініціативи Ю. Пілсудського, що зіграла важливу роль у боротьбі за незалежність Польщі. В Україні виступала проти армії гетьмана П. Скоропадського, протистояла збройним силам ЗУНР, брала участь у розвідувальній роботі проти УНР. Згодом, згідно директиви Головного командування Війська Польського переорієнтувалася, зайнявши прихильну щодо УНР позицію, а свою діяльність зосередила проти більшовицьких і денікінських військ. Припинила діяльність в Україні в 1921-1922 рр. після укладення Ризького мирного договору між РСФРР і УСРР та Польщею 1921 р. Загалом через ПВО пройшло не

менше 30 тис. членів [9]. У 1932-33 рр. органи Державного політичного управління УСРР сфабрикували процес у справі ПВО проти активістів польської національної роботи в УСРР. Ця організація мала презентувати польський «націоналізм» в Україні. Радянським слідством було висунуто обвинувачення, що після травневого 1926 р. «фашистського перевороту Пілсудського» організація розгорнула широку шпигунську, диверсійну, терористичну і повстанську роботу, головним завданням якої була підготовка інтервенції з боку Польщі й вибух збройного повстання в момент інтервенції [11]. До 1937 р. за цією справою було арештовано, ув'язнено і знищено сотні поляків, 1935 р. ліквідовано польський національний район ім. Ю. Мархлевського [9].

Отже, прообразом обох політичних справ стали національні організації, що виникли на початку I світової війни, мали яскраво виражене національно-державницьке спрямування, у тій чи іншій мірі були пов'язані з постатями Пілсудського і Петлюри, котрі ще з 1920 р. стали ворожими символами радянської пропаганди, уособлюючи демонізований нею буржуазно-націоналістичний світ. Обидві справи були використані для дискредитації національного життя українців і поляків і дали поштовх до тотального погрому національно-культурної сфери, масштабної денаціоналізації.

На початку 1930-х рр. почалося силове згортання українізації, що ознаменувало посилення централістської, уніфікаційної політики в культурі, початок масового терору проти національно свідомої інтелігенції, розгром українського культурного життя та зведення української культури до становища провінційної відсталості [12, с.15]. Оскільки одним із напрямків коренізації було сприяння розвитку культури національних меншин, зміна національного курсу держави боляче позначилася на становищі поляків в Україні.

Серед засобів денаціоналізації поляків була ліквідація мережі польських навчальних закладів. 1935 р. почалося масове переведення польських шкіл на українську мову навчання в Київській, Одеській, Вінницькій обл., що пояснювалося «шкідницькою», «примусовою» колонізацією дітей. Реорганізація польських шкіл мала підтверджуватися постановами батьківських зборів та колективними заявами батьків. Показово, що мережа польських шкіл затверджувалася партійними органами ще до проведення відповідних заходів, останні ж проходили під пильним наглядом і тиском представників Районних партійних комітетів. Поступкою влади був дозвіл для бажаючих дітей колишніх польських шкіл запровадити викладання польської мови як предмету, зміцнивши при цьому склад учителів і директорів шкіл і залишивши на роботі лише «цілком перевірених» [14, арк. 87, 100-101, 120]. Одночасно розпочалися чистки, реорганізація та закриття польських сільрад, релігійних та культурних закладів, масове виселення польського населення [14, арк. 121].

На початку жовтня 1935 р. Наркомат внутрішніх справ УСРР під грифом «секретно» інструктував начальників Київського та Вінницького обласних уповноважених НКВС стосовно проведення реорганізації по денаціоналізації польських районів. По-перше, радилося негайно приступити до очистки керівництва сільрад через їх засміченість польськими націоналістами та комплектувати колишні і реорганізовані польські сільради українцями – «строго перевіреними стовідсотково радянськими людьми», не зв'язаними з «уніатами і націоналістами». У реорганізованих польських сільрадах діловодство перевести на українську мову. По-друге, на підставі матеріалів сфабрикованої справи Польської Організації Військової наголошувалося на штучному створенні польських шкіл у ряді районів, де переважало українське та україномовне населення. Почалося переведення їх на українську мову. Польські школи залишалися там, де основну масу населення складали поляки. У місцях компактного поселення поляків передбачалося створення польських комплексів. Указувалося, що та частина польського населення, котра розмовляла на українській мові чи буде клопотати про навчання дітей на українській мові – не має примушуватися до навчання на польській. Тому начальникам облуправлінь указаних областей належало «включитися в роботу Обкому по реорганізації польських шкіл, забезпечивши всеможливе їх кількісне скорочення». Для цього радили забезпечити через агентуру і близьких радянській владі людей якнайбільшу кількість клопотань батьків про перевід польських шкіл і комплексів на українську мову, глибоко висвітлювати агентурою хід батьківських зборів, виявляти злісних націоналістів серед батьків. Але діяти радили «особливо обережно», щоб не допускати «перегинів» ні з боку силових органів, ні місцевих організацій, що могло б бути широко використано закордонною польською пресою

[14, арк.124-125]. Одночасно, разом з Обкомами, представники НКВС мали приступити до негайної заміни всіх учителів поляків-націоналістів на перевірених надійних радянських вчителів – поляків чи осіб, котрі гарно володіють польською мовою. З цією метою слід було оперативно забезпечити агентурну перевірку всього контингенту вчителів-поляків, не допускаючи при цьому спеціальних чисток. Цій роботі приділяли особливу увагу, вимагаючи звіти щодо її результатів в Особливий відділ Української державної безпеки НКВС [14, арк.125-126].

На початковому етапі поляки, як і українці, намагалися чинити опір політиці денационалізації. Надсилалися багаточисельні скарги (в тому числі і робітників), стосовно нездорової ситуації на польській ділянці до Секретаря Ради Національностей звертався редактор московської польської газети «Трибуна Радзецька» Р. Максимовський, після арешту вчителя однієї польської школи в Києві кілька десятків учнів навіть влаштували політичну демонстрацію перед НКВС, вимагаючи його звільнення [15, арк.121-125]. Керівні кадри у сфері польської роботи займали двояку позицію, очевидно, зважаючи на масштаби репресій у країні. Так, щодо виселення із прикордонних районів класово-ворожих і неблагонадійних елементів, розформування польського національного району, реорганізації закладів освіти і культури, Р. Максимовський із міркувань державної оборони поділяв ці заходи радянської влади. При цьому недвозначно наголошував: «Зрозуміло, що при проведенні такого роду заходів *загини* дуже можливі. Тим, більше, що трапляються великодержавні шовіністи, які не проти скористатися ситуацією, щоб *відвести під шумок свою шовіністичну душу*» (виділення – О.Т.) [15, арк.123].

Разом з тим, масові репресії, арешти посилювали страх, зневіру і дезорієнтацію не лише серед рядових поляків, але й польського радянського активу. Р. Максимовський повідомляв, що серед польського населення України дуже «поширені хворобливі настрої на ґрунті національному». А саме, що радянська влада не любить поляків, підозрює їх в симпатіях фашистській Польщі, «що наче часто переслідуються поляки лише за те, що вони поляки», тому багато поляків виселяються і переселяються, ліквідуються польські школи, сільради, клуби, газети і т. д. Так, у листі колгоспника Базалійського р-ну Вінницької обл. говорилося: «нас так залякали, що ми боїмося підписуватися і читати наші газети «Серп» і «Трибуна Радзецька», а тим більше книги» [4, арк. 121].

Характеризуючи настрої суспільства і реакцію на посилення репресій, Р. Максимовський указував, що навіть серед польського активу є думка про «асиміляторську політику»: ліквідація всієї роботи на польській мові і звинувачення в «польському шовінізмі» тих, хто займався цією справою – цим пояснюють арешти, виключення з партії тощо [15, арк. 121]. Даючи відповідь на питання про походження цих настроїв, Максимовський зазначав: «Перш за все, люди не розуміють сутності і характеру ряду заходів партії, проведених в останні півтора роки на польській ділянці» [15, арк. 122]. Дуже цікаво аргументується позиція працівників у галузі польської національної політики: «Серед працівників на польській ділянці *панує повна розгубленість* (виділення – О.Т.). Дехто вважає, що слід вести асиміляційну лінію і взагалі припинити вести роботу на польській мові. Інші вважають, що асиміляційна лінія на руку польському фашизму...», щоб налаштувати польське населення проти радянської влади. Нездорові настрої спостерігаються серед політемігрантів із Польщі, членів КП Польщі, яких в СРСР є дуже багато [15, арк. 124]. У відповідь на дані звернення і прохання надати підтримку національній культурі та її молодим представникам, котрі мають стати авангардом радянської держави, тоталітарна влада посилювала репресивний тиск.

Наслідками російсько-більшовицької імперської експансії для українців і поляків стало гоніння на національній культурі, посилення русифікації, репресії (депортації, розкуркулення), посилення психології страху та розмивання національної ідентичності.

У свою чергу, сучасні кроскультурні психологічні дослідження показують негативний вплив на людину «культурної дистанції», «культурного шоку», міграцій, які часто зумовлюють депресивні прояви, процеси «розмивання» етнопсихологічної свідомості, її маргіналізації. Національні репресії сформували напівусвідомлене прагнення представників національних спільнот «завуалювати» свої етнічні особливості, максимально асимілюючи в іноетнічному середовищі. Так, етнопсихологічні дослідження німецької діаспори, що потерпіла від

радянських репресій, засвідчують втрату в 2-3-му поколінні національної ідентичності, розмитість ціннісних установок, поширення типу «маргінальної» особистості, котра інтеріює багато цінностей двох чи більше конфліктуючих соціокультурних систем [5, с.70-71]. Всі ці проблеми спостерігаються й нині серед великих груп населення України.

Таким чином, українці і поляки, які стали союзниками в боротьбі з більшовизмом у 1920 р., рівнозначно зазнали терору на національному ґрунті в період 1930-х рр. Наслідками репресій і денационалізації стали розгубленість і страх, втрата соціокультурних орієнтирів, ціннісних установок, розмивання національної ідентичності та асиміляція в радянському російськомовному середовищі.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Генрих Стронский, «Прощай, Украина!..» //ZN,Ua. – 7 октября 2011. Електронний ресурс. – Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/proschay_ukraina_k_75-letiyu_deportatsii_polyakov_iz_ukrainy_v_kazahstan.html; Петр Краевский. Спецпереселение поляков. История. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.proza.ru/2013/02/14/1814>
2. Грицак Я. Великий голод. Частина I /Ярослав Грицак // Країна. – 2015. – № 35(288). – 10 вересня. – С.35-36.
3. Грицак Я. Великий голод. Частина II /Ярослав Грицак // Країна. – 2015. – № 36(289). – 17 вересня. – С.34-36.
4. Жолоб М. П. Репресії проти віруючих та духовенства національних меншин України: 30-і роки ХХ ст. /Михайло Петрович Жолоб //Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2013. - №4. – С.264-269.
5. Кайгер В. Німці в Україні: депресивні прояви як показники етнофункціональної дезадаптації / Валерій Кайгер // Етнічна історія народів Європи. – 2004. – Вип. 16. – С. 67-72.
6. Лазоренко В. Б. Головні тенденції у розвитку історіографії історії польської національної меншини в УСРР в 1920 – 1930 роки ХХ століття / В.Б. Лазоренко // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. «Історія та географія». – 2012. – Вип.46. – С.241-245. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ist_2012_46_52
7. Литвин М. Польсько-радянська війна /М.Литвин //Довідник з історії України. Т.2. (Р-Я). / За ред. І.З. Підкови, Р.М.Шуста. – К.: Генеза, 1995. – 440 с. – С.396-397.
8. Мвчан С. Союз Визволення України //Довідник з історії України. Т.3. (Р-Я). / За ред. І.З.Підкови, Р.М. Шуста. – К.: Генеза, 1999. – 688 с. – С.234-235.
9. 9. Польська Організація Військова // Енциклопедія історії України. Інститут історії України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Polaska_orhanizatsiia
10. Спілка Визволення України (СВУ) // Енциклопедія історії України. Інститут історії України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Spilka_vyzvolennia
11. Справа Польської військової організації (1933 – 1935) // Вікіпедія. – Електронний ресурс. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Справа_Польської_військової_організації_\(1933–1935\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Справа_Польської_військової_організації_(1933–1935))
12. Тарапон О.А. Становище та діяльність літературно-мистецької інтелігенції України в умовах українізації (1923 р. – початок 1930-х рр.): автореф. дис. ... канд. іст. н.: Київський університет імені Тараса Шевченка 07.00.01. – історія України / Оксана Антатоліївна Тарапон. – К., 1999. – 20 с.
13. Центральний державний архів громадських органів України (далі ЦДАГО). – Ф.1. – Оп. 20. – Спр. 335. – 179 арк.
14. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп. 20. – Спр. 6642. – 159 арк.
15. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп. 20. – Спр. 6647. – 206 арк.
16. Цибуленко Л. Соціокультурні стереотипи репресованих поляків Півдня України часів «Великого терору» //Лариса Цибуленко // Scriptorium nostrum. – 2016. – № 2. – С.157-170.

REFERENCES

1. Genrikh Stronskiy, «Proshchay, Ukraina!..» //ZN,Ua. – 7 oktyabrya 2011. Elektronniy resurs. – Rezhim dostupu: http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/proschay_ukraina_k_75-letiyu_deportatsii_polyakov_iz_ukrainy_v_kazahstan.html; Petr Kraevskiy. Spetspereselenie polyakov. Istoriya. – Elektronniy resurs. –

- Rezhim dostupu: <https://www.proza.ru/2013/02/14/1814>
2. Gryczak Ya. Velykyj golod. Chastyna I /Yaroslav Gryczak // Krayina. – 2015. – № 35(288). – 10 veresnya. – S.35-36.
  3. Gryczak Ya. Velykyj golod. Chastyna II /Yaroslav Gryczak // Krayina. – 2015. – № 36(289). – 17 veresnya. – S.34-36.
  4. Zholob M. P. Represiyi proty viruyuchykh ta duxovenstva nacionalnykh menshyn Ukrayiny: 30-i roky XX st. /Myxajlo Petrovych Zholob //Visnyk Nacionalnoyi akademiyi kerivnykh kadriv kultury i mystecztv. – 2013. - №4. – S.264-269.
  5. Kajger V. Nimci v Ukrayini: depresyvni proyavy yak pokaznyky etnofunkcionalnoyi dezadaptaciyi /Valerij Kajger // Etnichna istoriya narodiv Yevropy. – 2004. – Vyp. 16. – S. 67-72.
  6. Lazorenko V. B. Golovni tendenciyi u rozvytku istoriografiyi istoriyi polskoyi nacionalnoyi menshyny v USRR v 1920 – 1930 roky XX stolittya / V.B. Lazorenko // Zbirnyk naukovykh pracz Xarkivskogo nacionalnogo pedagogichnogo universytetu imeni G. S. Skovorody. «Istoriya ta geografiya». – 2012. – Vyp.46. – S.241-245. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_ist_2012_46_52
  7. Lytvyn M. Polsko-radyanska vijna /M.Lytvyn //Dovidnyk z istoriyi Ukrayiny. T.2. (R-Ya). / Za red. I.Z.Pidkovy, R.M.Shusta. – K.: Geneza, 1995. – 440 s. – S.396-397.
  8. Mvchan S. Soyuz Vyzvolennya Ukrayiny //Dovidnyk z istoriyi Ukrayiny. T.3. (R-Ya). / Za red. I.Z.Pidkovy, R.M.Shusta. – K.: Geneza, 1999. – 688 s. – S.234-235.
  9. Polska Organizaciya Vijskova // Encyklopediya istoriyi Ukrayiny. Instytut istoriyi Ukrayiny. – Elektronnyj resurs. – Rezhym dostupu: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Polska_orhanizatsiia
  10. Spilka Vyzvolennya Ukrayiny (SVU) // Encyklopediya istoriyi Ukrayiny. Instytut istoriyi Ukrayiny. – Elektronnyj resurs. – Rezhym dostupu: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Spilka_vyzvolennia
  11. Sprava Polskoyi vijskovoyi organizaciyi (1933 – 1935) // Vikipediya. – Elektronnyj resurs. – Rezhym dostupu: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Sprava_Polskoyi_vijskovoyi_organizaciyi_\(1933—1935\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Sprava_Polskoyi_vijskovoyi_organizaciyi_(1933—1935))
  12. Tarapon O.A. Stanovyshhe ta diyalnist literaturno-mysteczkoyi inteligenciyi Ukrayiny v umovax ukrayinizaciyi (1923 r. – pochatok 1930-x rr.): dys. avtoref. dys. ... kand. ist. n.: Kyivskyj universytet imeni Tarasa Shevchenka 07.00.01. – istoriya Ukrayiny / Oksana Antatoliyivna Tarapon. – K., 1999. – 20 s.
  13. Centralnyj derzhavnyj arxiv gromadskykh organiv Ukrayiny (dali CzDAGO). – F.1. – Op. 20. – Spr. 335. – 179 ark.
  14. CzDAGO Ukrayiny. – F.1. – Op. 20. – Spr. 6642. – 159 ark.
  15. CzDAGO Ukrayiny. – F.1. – Op. 20. – Spr. 6647. – 206 ark.
  16. Cybulenko L. Sociokulturni stereotypy represovanykh polyakiv Pivdnia Ukrayiny chasiv «Velykogo terroru» /Larysa Cybulenko // Scriptorium nostrum. – 2016. – № 2. – S.157-170.

Tarapon O. Ukrainians and Poles in Soviet policy 1920-1930's: measurement values and socio-cultural consequences.

Ukrainians and Poles have become allies in the fight against Bolshevism in 1920, experienced the same terror on national soil during the 1930s. Outlook of private and national priorities do not fit into the scale of values Bolshevik and caused mass terror against both nations. Among the means of repression on national soil was a forgery by the GPU-related cases, like with nationalist activities. They deployed a similar scenario and have a common goal - the repression of national-conscious society and mass denationalization population. National repression formed unconscious aspirations of national communities «disguise» their ethnic characteristics, the most in assimilating alien ethnic environment.

The consequences of the Russian Bolshevik imperial expansion for the Ukrainian and Polish steel persecution of national cultures, increasing Russification, deportation, dispossession, confusion and fear, loss of social and cultural orientations, attitudes, erosion of national identity and assimilation in the Soviet Russian-speaking environment.

Key words: *Ukrainian, Polish, minority, totalitarianism, repression, the national identity, denationalization.*

Одержано 29.03.2017